

Bijlagen bij het advies De winst van waarden

Ministerie van Economische Zaken

Aan
de heer dr. H.H.F. Wijffels
Voorzitter van de Sociaal-Economische
Raad
Bezuidenhoutseweg 60
2594 AW 's-GRAVENHAGE

Datum	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage(n)
10 DEC. 1999		ES/OM 99077794	
Onderwerp	adviesaanvraag over maatschappelijk ondernemen		

Geachte heer Wijffels,

Namens het kabinet verzoek ik uw Raad advies uit te brengen over de rollen van de overheid, de sociale partners en andere relevante maatschappelijke instellingen ten aanzien van 'maatschappelijk ondernemerschap'.

Aanleiding hiervoor vormt het gegeven dat er een toenemende belangstelling bestaat voor maatschappelijk ondernemerschap. Bedrijven, instellingen en overheden ontplooiën activiteiten van uiteenlopende aard die onder deze noemer worden vergaard. Er wordt veel over gepubliceerd en in veel verschillende gremia over gediscussieerd.

Het begrip 'maatschappelijk ondernemerschap' kent verschillende dimensies, die in elkaar overlopen.

De internationale dimensie speelt zich af op het snijvlak van internationaal ondernemen en maatschappelijke thema's zoals arbeidsnormen, milieu en mensenrechten. Het gaat er daarbij om of die thema's aanleiding geven om nadere randvoorwaarden te stellen aan internationale handel en/of aan de bedrijfsvoering van ondernemingen in het buitenland. Over dit onderwerp heb ik een brief aan de Tweede Kamer gestuurd (TK 1998 - 1999 26485 nr. 1), waarna een algemeen overleg heeft plaatsgevonden. Inmiddels is een vervolgbrief op 6 oktober jl. aan de Tweede Kamer gezonden.

Ook op nationaal niveau is er aandacht voor maatschappelijk ondernemen. Ik noem bijvoorbeeld de zorgen die bij (groepen van) consumenten leven over de kwaliteit c.q. bepaalde eigenschappen van producten dan wel over de manier waarop die producten tot

Bezoekadres	Doorkiesnummer	Telefax
Bezuidenhoutseweg 30	070 - 3798037	070 - 3797403
Hoofdkantoor	Telefoon (070) 379 89 11	X-400 adres S = EZPOST/C = NL/A = 400NET/P = MIN EZ
Bezuidenhoutseweg 30	Telefax (070) 347 40 81	Internetadres ezpost@minez.nl
Postbus 20101	Telex 31099 ecza nl	
2500 EC 's-Gravenhage	Telegramadres ecza gv	Verzoeken bij beantwoording van deze brief ons kenmerk te vermelden

stand komen. De aandacht richt zich met name op milieu (biologisch gekweekte producten), gezondheid (genetische manipulatie) en dierenwelzijn (gebruik van proefdieren, welbevinden van productiedieren).

Deze vormen van maatschappelijk ondernemen hebben betrekking op de core business van de bedrijven. Daarnaast zijn er steeds meer ondernemers die een stap verder gaan: zij willen een actieve rol spelen in de samenleving c.q. in hun omgeving. Een mogelijke definitie van deze activiteit zou kunnen zijn: 'een bedrijf neemt een zichtbare rol in de maatschappij op zich die verder gaat dan de core business en dan waartoe de wet verplicht, én die leidt tot toegevoegde waarde voor het bedrijf en de maatschappij'.

Met name over deze laatste vorm van maatschappelijk ondernemen verzoek ik uw advies. Er is sprake van raakvlakken met de internationale dimensie maar aan de andere kant zijn er dus ook duidelijke verschillen. Over de internationale aspecten van maatschappelijk ondernemen ben ik al enige tijd met de Tweede Kamer in gesprek. De huidige belangstelling voor maatschappelijk ondernemen in de zin van deze adviesaanvraag is mede gevoed door de discussie over internationaal maatschappelijk ondernemen. Ik verzoek u met deze achtergrond rekening te willen houden in uw advies.

Het begrip maatschappelijk ondernemen is een zgn. 'container'begrip: het verenigt in zich een groot scala aan beleidsvelden, zoals: grote stedenbeleid, allochtonenbeleid, duurzaam ondernemen (water, lucht, bodem), gehandicapten, werklozen, buurtwerk, sociale infrastructuur, onderwijs, sport en cultuur. Het element dat deze velden samenbindt in het begrip verantwoord ondernemen is het feit dat het bedrijfsleven op vrijwillige basis een bijdrage levert aan de te realiseren beleidsdoelen. Een dergelijk begrip is moeilijk onder één noemer te brengen en met één aanpak te benaderen.

Verschillende beleidsvelden van de overheid hebben raakvlakken met het thema maatschappelijk ondernemen. Hier worden genoemd:

- Bevorderen van de arbeidsparticipatie van langdurig werklozen en andere kwetsbare groepen, onder meer in het kader van het grote stedenbeleid. Daarin past ook de integratie van etnische minderheden binnen arbeidsorganisaties;
- aanpak van maatschappelijke problemen op stedelijk- en wijkniveau, door afspraken te maken over de inzet van betrokken partijen in lokale beleidsprogramma's. Zo zal in het kader van de af te sluiten convenanten met de grote steden voor het grote stedenbeleid samenwerking met het bedrijfsleven als een van de toetspunten gelden bij de beoordeling van de ontwikkelingsprogramma's van de steden;
- initiatieven ten behoeve van groepen in de samenleving die door het bestaande aanbod onvoldoende worden bereikt (alleenstaande ouderen, jongeren met een slechte

start, langdurig werklozen en jong arbeidsongeschikten, allochtonen en gemarginaliseerde groepen als ex-verslaafden.

Ik ben ervan overtuigd dat maatschappelijk ondernemen bedrijven goed doet. Het versterkt hun rol in hun eigen omgeving, het verbetert de verhouding met klanten en andere relaties en het kan een belangrijke motivator zijn voor het eigen personeel. Bedrijven zouden dan ook ongehinderd hun eventuele plannen op dit gebied moeten kunnen realiseren. Voor de overheid betekent dit enerzijds dat ieder bedrijf vrij moet zijn om zelf te bepalen wat het aan maatschappelijk ondernemen wil doen, en anderzijds dat eventuele knelpunten moeten worden weggenomen voor zover dat in het vermogen van de overheid ligt.

Overigens zijn, naast de overheid en het bedrijfsleven zelf, vele andere partijen betrokken bij maatschappelijk ondernemerschap. Ik wijs op het landelijk kennisnetwerk 'Samenleving en Bedrijf' dat tot doel heeft de toenemende samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven bij het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken te versterken door kennis en ervaring uit te wisselen en informatie op eenvoudige wijze toegankelijk te maken. Verder noem ik de brochure 'Een goede buur(t) is beter....' waarin VNO/NCW door middel van praktijkvoorbeelden laat zien wat de rol van ondernemingen en ondernemers in hun plaatselijke omgeving kan zijn. MKB-Nederland heeft voorts ideeën gelanceerd om de inschakeling van asielzoekers in het arbeidsproces te bevorderen. Ook is er een aantal private consultants dat diensten ontwikkelt en aanbiedt op dit terrein.

Er zijn dus verschillende partijen betrokken bij maatschappelijk ondernemerschap, die vanuit verschillende invalshoeken actief zijn op dit gebied. Mijns inziens bestaat er behoefte aan een nadere verheldering van de verschillende rollen en verantwoordelijkheden van de diverse partijen. Dit leidt mij tot de volgende vraag aan uw Raad:

Welke rollen ziet de SER voor overheid (centraal, decentraal), bedrijfsleven en andere maatschappelijke groeperingen op het gebied van maatschappelijk ondernemen en hoe kunnen die rollen worden ingevuld om de samenwerking bij het realiseren van gemeenschappelijke doelen op een effectieve wijze vorm te geven?

Ik zie uw advies met veel belangstelling tegemoet.

drs. G. Ybema
Staatssecretaris van Economische Zaken

Commissie Maatschappelijk Ondernemen (MaO)

leden

plaatsvervangende leden

Onafhankelijke leden

dr. H.H.F. Wijffels (voorzitter)
mevrouw prof.dr. J.M. Cramer
prof.dr. J.J. Graafland
prof.dr. H.J.L. van Luijk
prof.dr. M. van der Nat
prof.dr. P.H.A.M. Verhaegen

Ondernemersleden

mr. J.W. van den Braak (VNO-NCW)
dr. E.J. Fischer (VNO-NCW)
drs. G.A.M. van der Grind (LTO-Nederland)
mr. W.M.J.M. van Mierlo (MKB-Nederland)
drs. H.G. Starren (VNO-NCW)

drs. A. Rutgers van der Loeff

A.M.A. Driessen

Werknemersleden

dr. J.J. van Dijk (CNV)
mevrouw A. Kaag (FNV)
H. Muller (FNV)
W.J.C. van der Pol (Unie mhp)

drs. C.C.H.J. Driessen

W.W. Muller

Ministeriële vertegenwoordigers

mevrouw drs. A.R. Blom (SZW)
drs. E. van der Eijk (EZ)
drs. T.J.A. Hagendoorn (BZK)
drs. P. Haighton (BZK)
ing. H.H. Kuijjer (VROM)
R.M. Lemmers (VWS)

Secretariaat

drs. M.G. Bos
drs. L. Faase
drs. H. van der Graaff
dr. A.G. van Riel

Maatschappelijk verantwoord beleggen

In deze bijlage worden voorbeelden gegeven van wat een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid kan inhouden. De tekst geeft achtereenvolgens informatie over de code voor zorgvuldig beleggingsbeleid die het ABP hanteert, de maatschappelijke verantwoordelijkheid die PGGM in zijn beleggingsbeleid tot uitdrukking wil brengen, de voorbeeldcode voor pensioenfondsen die het CNV heeft ontwikkeld en het FNV-beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen. Deze bijlage bevat ook enige buitenlandse voorbeelden.

Beleggingsbeleid van ABP en PGGM¹

De code voor zorgvuldig beleggingsbeleid van het ABP maakt duidelijk dat de doelstelling van het beleggingsbeleid is het behalen van een maximaal rendement ten behoeve van de (gewezen) deelnemers van het pensioenfonds, binnen vastgestelde risicokaders. Dat betekent dat voor “sociaal geïnitieerde beleggingen en doelinvesteringen” geen plaats is indien deze niet beantwoorden aan de door ABP geformuleerde rendementseisen. De beschikbare gelden moeten op solide wijze worden belegd, met inachtneming van eisen van solvabiliteit, liquiditeit, rentabiliteit en spreiding van risico.

ABP verklaart zich bewust van zijn maatschappelijke rol als grote belegger en is bereid verantwoording af te leggen over zijn beleggingsgedrag en de daaraan verbonden gevolgen voor de samenleving, het milieu, werknemers en mensenrechten. Daarbij wil ABP zich opstellen als een ‘zorgvuldig ondernemer’. In dat verband zal hij de nadruk leggen op de langetermijndoelstelling van de onderneming en een duurzame economische groei. “Dit stelt eisen aan het milieubeleid van de vennootschap, de wijze waarop de vennootschap vormgeeft aan de relatie met haar werknemers en de opstelling van de vennootschap ten aanzien van absolute mensenrechten en fundamentele vrijheden. De belangen van een langetermijnbelegger als ABP worden gediend indien de vennootschap met deze eisen rekening houdt. De vennootschap kan zich niet veroorloven zich te vervreemden van de samenleving waarin zij haar onderneming voert.” In het kader van een zorgvuldig beleggingsbeleid wendt ABP zijn invloed aan – onder meer tijdens de aandeelhoudersvergadering – om serieuze aandacht te vragen voor de belangen van langetermijnaandeelhouders.

ABP werkt niet mee aan een verboden beleggingstransactie en onthoudt zich van beleggingen die strafbare of moreel verwerpelijke gedragingen bevorde-

1 Stichting Pensioenfonds ABP, ABP code voor zorgvuldig beleggingsbeleid, Heerlen 1997; <http://www.pggm.nl>; R.M.S.M. Munsters, Maatschappelijke verantwoordelijkheid van pensioenfondsen, *Het Financieele Dagblad*, 12 januari 1999 (gebundeld in: *People, planet, profit*, Amsterdam 1999, pp. 49-51).

ren of in onmiddellijk verband staan met een schending van absolute mensenrechten en fundamentele vrijheden.

Het PGGM omschrijft de eigen maatschappelijke verantwoordelijkheid als volgt:

“Bij het pensioenfonds staat het streven naar een – gegeven een aanvaardbaar risiconiveau – maximaal rendement centraal, evenwel met inachtneming van een aantal algemene criteria. PGGM mijd in zijn rechtstreekse beleggingsbeleid die landen, waar de drie fundamentele rechten van de mens (vrijheid van vereniging, meningsuiting en drukpers) stelselmatig worden geschonden. Dit geldt ook voor ondernemingen met als hoofddoelstelling het produceren voor de wapenindustrie. Voor het overige vindt een zekere accentuering plaats van die landen en ondernemingen, die een bepaalde maatschappelijke meerwaarde vertegenwoordigen.”

PGGM gaat ervan uit dat ondernemingen die goede rendementen halen ‘ten koste van de samenleving’, daarvoor op langere termijn de rekening gepresenteerd krijgen. Er zijn ook sterke aanwijzingen dat juist bedrijven ‘met een duurzame, maatschappelijke bril op’ beter presteren.

Zogenaemde doelbeleggingen worden primair op de marktconformiteit van het rendement getoetst.

Uit deze codes komt naar voren dat het rendement voor de (gewezen) deelnemers voorop staat. De discussie gaat vooral over de precieze omschrijving van de randvoorwaarden waarbinnen naar maximalisatie van het rendement moet worden gestreefd. In de discussie zou ook moeten worden meegenomen of de fondsen die de gerechtigde de mogelijkheid geven te kiezen uit een aantal beleggingsfondsen, daarbij ook de mogelijkheid zouden moeten bieden om een maatschappelijk verantwoord fonds te kiezen. Het CNV brengt daarnaast het element van ‘investeren in goede doelen’ (*cause-based investing*) in discussie.

CNV-beleggingscode voor pensioenfondsen

Het CNV heeft een beleggingscode voor pensioenfondsen ontwikkeld². Daarmee wil het komen tot een “duurzaam en rechtvaardig beleggingsbeleid.” In de visie van het CNV is de doelstelling van het beleggingsbeleid het behalen van een optimaal rendement. Dat rendement kan echter niet ten koste van alles worden behaald. De beleggingscode heeft tot doel om een aantal randvoorwaarden aan te geven. Deze betreffen de positie van de werknemer, duurzaamheid en milieu.

De beleggingscode is uit drie blokken opgebouwd:

- *negatieve criteria*: uitsluiting van landen respectievelijk bedrijven en secto-

2 CNV BedrijvenBond en CNV, SOMO-onderzoek *CNV-beleggingscode*, Utrecht 2000.

- ren die bijvoorbeeld rechtstreeks betrokken zijn bij stelselmatige schendingen van de mensenrechten of inbreuk maken op fundamentele normen van de IAO;
- *minimale criteria*, op de naleving waarvan het pensioenfonds toeziet: zorg voor veilige en gezonde arbeidsomstandigheden, redelijke beloning, deugdelijke ziektekosten- en arbeidsongeschiktheidsvoorziening, actief beleid tegen geweld, intimidatie en/of discriminatie op de werkvloer alsmede een actief milieubeleid;
- *actieve opstelling en verantwoording afleggen*: van pensioenfondsen wordt een actieve rol verwacht in het streven naar een rechtvaardige en duurzame samenleving. Pensioenfondsen dienen zich op grond van bovengenoemde criteria en het behaalde rendement te verantwoorden voor hun beleggingsbeleid. Dat vereist een actieve opstelling van pensioenfondsen op de aandeelhoudersvergaderingen (en zo nodig afzonderlijke gesprekken met besturen) van bedrijven waarin wordt belegd.

In het kader van een stimulerende rol dient voorts een (gering) deel van de beleggingsportefeuille te zijn gericht op activiteiten die op een vernieuwende manier bijdragen aan een rechtvaardige en duurzame samenleving.

FNV en drie-sporen-benadering

De FNV kiest voor een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid door pensioenfondsen en verzekeraars dat moet voldoen aan te stellen sociale en milieucriteria³. De FNV wil dit via een driesporenbeleid realiseren.

Het eerste spoor is gericht op het stellen van minimumeisen.

De FNV wil niet dat er wordt belegd in landen waar mensen- en/of vakbondsrechten worden geschonden of in ondernemingen met een uitgesproken slecht sociaal of milieubeleid. Deze minimumcriteria wil de FNV absoluut toepassen, dat wil zeggen los van rendementsoverwegingen.

Het tweede spoor mikt daarenboven op beleggingen in bedrijven die juist goed 'scoren' qua sociaal en milieubeleid. Dit is derhalve geen minimum maar een positieve benadering in het kader van maatschappelijk verantwoord beleggen.

Bij deze positieve benadering zal uiteraard wel een verband moeten worden gelegd met de te stellen rendementseisen. De FNV is op zoek naar win-win-situaties. Dus een hoog rendement en een goed sociaal en milieubeleid. Het derde spoor ten slotte mikt op een dialoog met bedrijven waarin wordt belegd en met maatschappelijke groeperingen die zowel in eigen land alsook in het buitenland de ontwikkeling op het gebied van mensen- en vakbondsrechten en met betrekking tot het gevoerde en te voeren milieubeleid kritisch volgen.

3 FNV, *Goed belegd, over maatschappelijk verantwoord beleggen van pensioenvermogen*, juli 2000.

Deze dialoog staat in het teken van het zoveel mogelijk gelijktijdig bereiken van de zogenoemde triple P: Profit, People and Planet. Het is gewenst dat pensioenverzekeraars deze dialoog actiever gaan opzoeken.

Recente ontwikkelingen in Zwitserland en het VK

De kwestie van maatschappelijk verantwoord beleggen door pensioenfondsen speelt niet alleen in Nederland. In Zwitserland heeft overleg tussen vakbonden en diverse pensioenfondsen geleid tot oprichting van een stichting (Ethos) die een deel van de binnenlandse aandelenportefeuille van pensioenfondsen duurzaam moet beleggen. Duurzaam betekent in bedrijven die economische, sociale en milieubelangen met elkaar in evenwicht brengen. Zo nodig wil de stichting ondernemingen via stemverklaringen en stemgedrag beïnvloeden. Eind 1998 hadden zich ruim 40 pensioenfondsen bij Ethos aangesloten (waarvan 25 ondernemingspensioenfondsen) en was ongeveer 500 miljoen ZwFr belegd. De stichting schetst in haar jaarverslag profielen van bedrijven waarin zij belegt, inclusief de waarderingen voor sociaal beleid en milieubeleid⁴.

Met ingang van 3 juli 2000 zijn de besturen van pensioenfondsen in het VK verplicht hun beleid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen te expliciteren in hun *statement of investment principles*⁵. Het gaat daarbij zowel om de mate waarin met sociale, milieupolitieke en ethische overwegingen in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden als om het voorgenomen gebruik van aandeelhoudersrechten. Deze maatregel is nadrukkelijk alleen bedoeld om de transparantie te vergroten, niet om pensioenfondsen bij hun beleggingen in een bepaalde richting te dwingen. De Britse regering heeft in haar Groenboek *A new contract for welfare: Partnership in Pensions* (december 1998) de volgende toelichting gegeven⁶:

“Pension funds must consider how their funds are invested. The Government believes that, subject to the overriding requirements of trust law in respect of the interests of beneficiaries, trustees should feel able to consider moral, social and environmental issues in relation to their investments. We believe that it is right that all trustees should consider how far such issues should affect the way they invest the assets of the pension fund.”

4 Roeland M. van Poll, Uniek initiatief pensioenfondsen en vakbonden, *Het Financieele Dagblad*, 19 december 1998 (gebundeld in: *People, planet, profit – Visies op duurzaam ondernemen en beleggen*, Amsterdam 1999, pp. 61-64).

5 Zie: Debbie Harrison, Socially Responsible Investment – Ethics under the microscope, *Financial Times*, 12 mei 2000 (survey Pension Fund Investment, p. VIII).

6 Zie de website van het UK Social Investment Forum: www.uksif.org alsmede R.H. Maatman, Maatschappelijk verantwoord beleggen (in het licht van de gewijzigde Pensioen- en spaarfondsenwet), *Ondernemingsrecht* 2000-6, pp. 146-154, inz. pp. 152 en 153.

Wettelijke verantwoordingsplichten voor ondernemingen

De Wet op de ondernemingsraden (WOR)

De WOR verplicht de onderneming ten minste tweemaal per jaar uitvoerige informatie aan de ondernemingsraad te verschaffen over het financieel-economische ondernemingsbeleid (artikel 31a) en ten minste eenmaal per jaar over het sociale ondernemingsbeleid (artikel 31b). Deze informatie dient in een of meer overlegvergaderingen te worden besproken.

De financieel-economische gegevens (mondeling of schriftelijk) betreffen gegevens omtrent de werkzaamheden en de resultaten van de onderneming in de afgelopen periode en dienen mede ter bespreking van de algemene gang van zaken in de onderneming. In het bijzonder moeten daarbij gegevens worden verstrekt die betrekking hebben op de aangelegenheden waarin de ondernemingsraad adviesrecht heeft. Bij de algemene gang van zaken gaat het om informatie over de ontwikkeling in omzet, kosten en resultaten, over marktontwikkelingen, de concurrentiepositie van de onderneming e.d.

Is de onderneming verplicht jaarlijks een jaarrekening op te maken, dan moet zij deze – en tevens het jaarverslag en ‘overige gegevens’ – ter bespreking aan de ondernemingsraad voorleggen. Ook moet de onderneming ten minste tweemaal per jaar aan de ondernemingsraad haar plannen en verwachtingen ten aanzien van de werkzaamheden en de resultaten van de onderneming in de komende periode meedelen, vooral die welke betrekking hebben op het adviesrecht van de ondernemingsraad en op alle investeringen in binnen- en buitenland.

De schriftelijke informatie over het sociaal ondernemingsbeleid bevat gegevens over de aantallen en de verschillende groepen van de in de onderneming werkzame personen en het sociale beleid dat zij ten aanzien van die personen heeft gevoerd, in het bijzonder met betrekking tot de aangelegenheden waarbij de ondernemingsraad instemmingsrecht heeft. Deze gegevens moeten zodanig worden gekwantificeerd dat daaruit blijkt welke uitwerking de verschillende onderdelen van het sociale beleid hebben gehad voor afzonderlijke bedrijfsonderdelen en functiegroepen. Ook moet de onderneming bij die gelegenheid mondeling of schriftelijk mededeling doen van haar verwachtingen aangaande de ontwikkeling van de personeelsbezetting en het sociale beleid in het komende jaar.

Is de onderneming verplicht tot het jaarlijks opstellen van een milieuvorslag, dan moet dit verslag (dat wil zeggen zowel het openbaar publieksverslag als het overheidsverslag) zo spoedig mogelijk na het opstellen (dus vóór publicatie) ter bespreking aan de ondernemingsraad worden voorgelegd.

Burgerlijk Wetboek Boek 2

Het bestuur en de raad van commissarissen verschaffen de algemene vergadering van aandeelhouders alle verlangde inlichtingen, tenzij een zwaarwichtig belang van de vennootschap zich daartegen verzet (artikel 107, lid 2).

De algemene vergadering is het jaarlijkse forum waar het bestuur en de raad van commissarissen verslag doen van en verantwoording afleggen over de wijze waarop zij hun taken hebben vervuld. Daarbij komen onder meer aan de orde de gekozen ondernemingsstrategie, het gevoerde beleid – financieel en anderszins – en de ondernemingsresultaten (goedkeuring en decharge van het gevoerde beleid, goedkeuring en vaststelling van de jaarrekening). De jaarrekening (de balans en de winst- en verliesrekening) geeft volgens normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen, het resultaat, de solvabiliteit en de liquiditeit van de onderneming. De balans met de toelichting moet getrouw, duidelijk en stelselmatig de grootte van het vermogen en zijn samenstelling in actief- en passiefposten op het einde van het boekjaar weergeven. De winst- en verliesrekening moet de grootte van het resultaat van het boekjaar en de afleiding daarvan uit de posten van baten en lasten weergeven.

Arbeidsomstandighedenwet 1998

Sinds 1 januari 1998 zijn alle ondernemingen verplicht een risico-inventarisatie en -evaluatie (RIE) op te stellen en moeten zij zijn aangesloten bij een gecertificeerde Arbodienst. De RIE moet alle risico's omvatten op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn van de werknemers. De risico's voor bijzondere groepen werknemers zoals jongeren, gehandicapten en zwangere vrouwen moeten apart worden vermeld. Ook moet de RIE een overzicht bevatten van alle ongevallen in het bedrijf die hebben geleid tot ziekteverzuim. De werkgever moet bovendien schatten hoe groot de risico's zijn. De werkgever is verplicht hierover het advies van de Arbodienst te vragen die moet toetsen of de risico-evaluatie volledig en betrouwbaar is.

Onderdeel van de RIE is het plan van aanpak dat maatregelen omvat om de risico's voor veiligheid, gezondheid en welzijn van werknemers te voorkomen of te verminderen. Over de uitvoering van het plan van aanpak moet de werkgever jaarlijks een schriftelijke (voortgangs)rapportage maken en hierover overleg voeren met de ondernemingsraad.

Wet Stimulering arbeidsdeelname minderheden (Wet SAMEN)

Deze wet verplicht de werkgever in een jaarverslag te rapporteren over de vertegenwoordiging uit de doelgroep van de wet (in artikel 3 nader omschreven minderheden) binnen zijn onderneming over het voorafgaande kalenderjaar en over zijn maatregelen om het komende jaar te komen tot een meer evenredige vertegenwoordiging van binnen zijn onderneming werkzame personen die behoren tot de doelgroep. Dit jaarverslag wordt vastgesteld na voorafgaand overleg met de ondernemingsraad en wordt jaarlijks vóór 1 juni openbaar gemaakt door neerlegging van een exemplaar bij het Regionaal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening in welks werkgebied de onderne-

ming is gevestigd. De (tijdelijke) werkingsduur van de wet is recent verlengd tot en met het jaar 2003.

Wet milieubeheer

Met ingang van 1999 zijn ongeveer 260 ondernemingen in de procesindustrie (chemie, metaal, kunststof, aardolie e.d.) op grond van de Wet milieubeheer verplicht tot het jaarlijks opstellen van een milieuverlag (artikel 12, lid 2). Het gaat hier om ondernemingen met inrichtingen die ernstige nadelige gevolgen voor het milieu kunnen veroorzaken en waarbij gedeputeerde staten van de provincie of het dagelijks bestuur van een regionaal openbaar lichaam bevoegd is te beslissen op een aanvraag om een vergunning.

De onderneming moet twee milieuverlagen maken. De eerste is een openbaar publieksverslag en het tweede een overheidsverslag dat wordt uitgebracht aan de vergunningverlener. Het verslag bevat kwalitatieve en kwantitatieve gegevens omtrent de aard van de inrichting en de activiteiten en processen in de inrichting, omtrent de nadelige gevolgen voor het milieu en de technische, organisatorische en administratieve maatregelen en voorzieningen die met betrekking tot de inrichting zijn getroffen in het belang van de bescherming van het milieu. Ook moeten de te verwachten ontwikkelingen in het komende jaar worden vermeld.

Een commissie van deskundigen is ingesteld om klachten over de inhoud van publieksmilieuverlagen te behandelen. Met betrokken partijen (VNO-NCW, Stichting Natuur en Milieu en FNV) is overeenstemming bereikt over ontwerp-statuten en -reglement van deze geschillencommissie⁷.

Meldingsplichten

Voorts zijn er wetten die een meldingsplicht voor de onderneming bevatten. De *Handelsregisterwet 1996* schrijft voor dat een onderneming moet worden ingeschreven in het handelsregister van een kamer van koophandel. In een algemene maatregel van bestuur is nader geregeld welke gegevens aan de kamer moeten worden overgelegd.

De *Mededingingswet* verplicht de onderneming een voorgenomen concentratie boven een bepaalde omzeldrempel te melden bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit en daarbij gegevens te verstrekken (onder meer een financieel overzicht van het laatste boekjaar, de relevante product- en geografische markten). Voorgenomen fusies moeten (nog) worden aangemeld bij de SER met ook informatie aan en raadpleging van de vakorganisaties.

CAO's

CAO-bepalingen kunnen verantwoordingsplichten bevatten.

7 Zie de brief van de minister van VROM, Oprichting Stichting Geschillencommissie Publieksmilieuverlagen, Eerste en Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 27 486, nrs. 81 en 1.

Geïstitutionaliseerde initiatieven op het gebied van maatschappelijk ondernemen

Deze bijlage geeft een – verre van volledig – overzicht van geïstitutionaliseerde initiatieven, zowel in Nederland als internationaal. Deze initiatieven en organisaties zijn alfabetisch gerangschikt. De adressen en websites van de meeste van deze organisaties – en van vele andere – zijn te vinden in: Marijke Foudraine-Kranenburg en Bram Rutgers van der Loeff (red.), *De Baak Managementwijzer Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen*, Noordwijk 2000.

Nederland**Business in the Community Den Haag** (lokaal niveau; sociale dimensie)

In navolging van Groot-Brittannië is in Den Haag het initiatief ontstaan om door middel van publiek-private samenwerking duurzaam te investeren in het versterken van de lokale en regionale infrastructuur. Zo wordt er onder meer op grote schaal samengewerkt door het onderwijs en het bedrijfsleven in Den Haag.

Investors in People (nationaal niveau; sociale dimensie)

Investors in People (IiP), een initiatief van het Ministerie van Economische Zaken, is een keurmerk en een instrument voor ondernemingen om hun beleid en organisatie te verbeteren via een investering in personeel. Een bedrijf dat in bezit wil komen van het IiP-keurmerk zal maatregelen moeten nemen om het personeelsbeleid te verbeteren (meer kijken naar de bijdrage van opleidingen voor werknemers aan de bedrijfsdoelstelling of de invoering van een introductieprogramma voor nieuwe medewerkers), zodat talenten van medewerkers beter worden benut en er minder ziekteverzuim is. Wanneer het opleidingsbeleid voldoet aan de vier principes planning, actie, evaluatie en betrokkenheid krijgt de onderneming het IiP-keurmerk toegekend.

LTO-Nederland, werkgroep Land- en Tuinbouw en Ethiek (nationaal niveau; alle dimensies)

De Werkgroep Land- en Tuinbouw en Ethiek adviseert het bestuur van LTO-Nederland over onderwerpen die raakvlakken hebben op het terrein van belangenbehartiging, levensbeschouwing en ethiek. Samen met de regionale LTO-organisaties wordt gewerkt aan een project maatschappelijk ondernemen. Het project mondt onder meer uit in een rubricering van bestaande en nog te ontwikkelen beroeps- en bedrijfscodes voor agrarische ondernemingen.

Nationaal Initiatief Duurzame Ontwikkeling (NIDO) (nationaal niveau; alle dimensies)

NIDO is een van de twaalf ICES/KIS-initiatieven waarmee het kabinet investeert in de kennisinfrastructuur. Het is een onafhankelijke organisatie die sprongen in duurzame ontwikkeling op gang wil brengen. NIDO verzorgt onder meer programma's waarmee het transformatieprocessen naar duurzaam ondernemen binnen het bedrijfsleven wil ondersteunen. Daarmee krijgen bedrijven de gelegenheid om *profit, planet en people* als gelijkwaardige grootheden in de bedrijfsvoering te integreren.

Ondernemers Doen Meer (lokaal niveau; sociale dimensie)

Ondernemers Doen Meer is een samenwerkingsverband van de Anne Frank Stichting en VNO-NCW. Het verzorgt onder meer korte consulten over de mogelijkheden van intercultureel management, bijvoorbeeld in het kader van het wettelijk verplichte Plan van Aanpak.

Opportunity in Bedrijf (lokaal niveau; sociale dimensie)

Opportunity in Bedrijf wil bevorderen dat organisaties vanuit een economisch belang het potentieel van vrouwen beter benutten. Het doel is het vergroten van de in- en doorstroom van vrouwen naar topposities. Daartoe verleent het diensten (gesprekken, rapporten, workshops) aan deelnemers, beïnvloedt het de publieke opinie en doet het aan onderzoek. Inmiddels zijn zo'n honderd bedrijven aangesloten, waaronder ook werkgevers- en werknemersorganisaties en ministeries.

Programma Uitzending Managers (PUM)

PUM, een initiatief van VNO-NCW, zendt op verzoek senior-managers en experts uit naar landen in Afrika, Azië, Latijns-Amerika en Centraal- en Oost-Europa. Zij geven rechtstreeks advies aan ondernemingen en instellingen die behoefte hebben aan specialistische kennis en ervaring.

Samen Werken (lokaal niveau, sociale dimensie)

Samen Werken is een werkgelegenheidsproject in Amsterdam, speciaal gericht op allochtonen. Enkele grote bedrijven, uitzendorganisaties en RBA's werken hieraan mee. Het biedt werkervaringsplaatsen aan en tijdens de ervaringsperiode wordt met de kandidaat naar een vaste baan gezocht. Het initiatief is intussen overgenomen door andere steden.

Stichting Eerlijk Handelshandvest voor Kleding (sectoraal niveau; sociale dimensie)

In deze stichting werken de brancheorganisaties FENECON, Mitex en NKC met de FNV, Novib en Schone Kleren Kampagne samen aan een gedragscode voor de kledingproductie, aan een reglement voor de beoordeling van bedrijven die aan de gedragscode willen voldoen en aan een systematiek om te ko-

men tot een winkelkeurmerk voor bedrijven die de gedragscode aantoonbaar naleven.

Stichting Maatschappelijk Ondernemen MKB-Nederland (nationaal niveau; alle dimensies)

De stichting stelt zich ten doel vorm en inhoud te geven aan maatschappelijke aspecten van het ondernemerschap. Zij doet dit door het ontwikkelen van middellange termijnvisies die van invloed zijn op het beleid van MKB-Nederland. Jaarlijks organiseert de stichting het Slot Zeist Congres over een thema dat in de loop van het jaar in regionale en brancheorganisaties wordt besproken. Bovendien geeft de stichting elk kwartaal een periodiek uit.

Stichting Maatschappij en Onderneming (nationaal niveau; alle dimensies)

SMO is een platform voor verkenning en dialoog over de economische orde die zich vestigt op de macht van consumenten, werknemers, aandeelhouders en maatschappelijke activisten. Het is ook een kenniscentrum van het Nederlandse bedrijfsleven en heeft haar activiteiten afgestemd op de Nieuwe Economie. Zij brengt de Nieuwe Economie in kaart en helpt het Nederlandse bedrijfsleven in te spelen op de kansen en de bedreigingen die deze met zich meebrengt.

Stichting Samenleving & Bedrijf (lokaal niveau; sociale dimensie)

Het netwerk Samenleving & Bedrijf is een initiatief van het Ministerie van VWS tezamen met het Ministerie van EZ en een initiatiefgroep van een aantal grote ondernemingen (Rabobank Nederland, Randstad Nederland, Shell Nederland en ABN AMRO). Begin 2000 zijn de stichting Samenleving & Bedrijf en een programmaraad opgericht. Samenleving & Bedrijf is een business to business netwerk waarin visies en *best practices* worden doorgegeven en gedeeld. Het is een lerend netwerk dat functioneert als een stimulerend platform voor bedrijven. Belangrijke inhoudelijke thema's zijn talent en werk, intercultureel management, leefbaarheid en veiligheid, zorg en welzijn. De nadruk ligt op de praktijk en de lokale omgeving.

Vereniging NCW (nationaal niveau; alle dimensies)

De Vereniging NCW (Centrum voor maatschappij-betrokken management van VNO-NCW) ondersteunt en bevordert het maatschappelijk verantwoord ondernemen, geeft brochures uit, organiseert retraites, conferenties, eens per kwartaal een lezingencyclus over nationaal en internationaal maatschappelijk ondernemen, bedrijfsethiek of levensbeschouwing (Broodje C). Periodiek (eens per twee maanden) brengt de vereniging *Het Verbond* uit.

Internationaal

Centre for Innovation in Corporate Responsibility (CICR)

De missie van deze organisatie is om bedrijven te ondersteunen in het herdefiniëren en realiseren van verantwoordelijke internationale *business practice*. Een van de ontwikkelde instrumenten is CSER (*corporate social and environmental responsibility*) dat erop gericht is milieu, sociaal en ethisch management te integreren in de algehele bedrijfsstrategie.

Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES)

Dit is een non-profit samenwerking onder meer van investeerders, pensioenfondsen, milieubeweging en werkgelegenheidsorganisaties die in samenwerking met het bedrijfsleven werken aan het gezamenlijke doel van internationale milieuverantwoordelijkheid.

Council for Ethics in Economics

Dit is een wereldwijde organisatie van leidende ondernemingen, opleidingen en andere professies die samenwerken op het gebied van bedrijfsethiek.

Council on Economic Priorities

Is een van de eerste onderzoeksorganisaties voor informatie over het beleid van vooral grote ondernemingen over een groot aantal zaken, zoals het milieu, wapenproductie, dierproeven en gelijke behandeling van werknemers. Is grondlegger van de SA8000.

European Business Ethics Network (EBEN)

EBEN, in 1987 opgericht, is een non-profit vereniging, ondersteund door enkele leidende Europese ondernemingen. EBEN heeft als doel ethisch en op waarden bewust management te stimuleren. Er zijn ook nationale initiatieven, waaronder in Nederland.

Corporate Social Responsibility Europe (CSR Europe)

Dit netwerk (voorheen het European Business Network for Social Cohesion) is opgericht als resultaat van het opstellen van het Europees Manifest van het Bedrijfsleven tegen Uitsluiting in 1995. Het helpt bedrijven bij het delen van kennis en ervaring op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Samen met de Europese Commissie probeert EBNSC een brugfunctie te vervullen tussen ondernemingen, nationale overheden en de Europese beleidsmakers.

Global Compact for the New Century

Op uitnodiging van secretaris-generaal Kofi Annan van de Verenigde Naties verbinden ondernemers alsmede vakorganisaties en NGO's zich aan een

overeenkomst die een negental beginselen ten aanzien van mensenrechten, arbeid en milieu bevat.

Global Reporting Initiative (GRI)

GRI werd eind 1997 in het leven geroepen door CERES met als doel op wereldschaal toepasbare richtlijnen vast te stellen voor het realiseren van een duurzaamheidsverslag op bedrijfsniveau. De opzet van deze richtlijnen is een kader voor zo'n verslag te creëren dat de nadruk legt op de samenhang tussen economische, sociale en milieuaspecten van de bedrijfsvoering.

International Chamber of Commerce (ICC)

De ICC pleit voor een vrije internationale handel, investeringssysteem en markteconomie en heeft in 1991 een handvest voor duurzame ontwikkeling voor het bedrijfsleven opgesteld.

Social Venture Network (SVN)

SVN is een vereniging bestaande uit bedrijven en individuele *business leaders*. Het biedt de gelegenheid persoonlijke contacten te leggen en nieuwe zakelijke mogelijkheden te onderzoeken met gelijkgestemde mensen: het kunnen en moeten leveren van een significante bijdrage om sociale en milieuproblemen op lokaal en mondiaal niveau op te lossen. SVN heeft onder meer de *Standards of corporate social responsibility* opgesteld. SVN Nederland organiseert enkele bijeenkomsten per jaar.

World Business Council for Sustainable Development (WBCSD)

De WBCSD is in 1991 opgericht mede naar aanleiding van het verschijnen van het boek *Changing Course* van Stephan Schmidheiny. Deze Zwitserse industrieel stelde vast dat bedrijven die verantwoord omgaan met het milieu niet alleen maar kosten maken, maar daardoor juist extra goede bedrijfsresultaten kunnen boeken. De WBCSD richtte zich aanvankelijk alleen op milieuvraagstukken, maar neemt nu ook de sociale dimensie mee. Doelstellingen zijn de zorg voor milieu en de noodzaak van duurzame ontwikkeling onder de aandacht van het bedrijfsleven brengen, het ontwikkelen van beleid waarmee het bedrijfsleven een effectieve bijdrage kan leveren aan duurzame ontwikkeling, positieve resultaten onder de aandacht van de andere leden brengen en via het wereldwijde netwerk bijdragen aan een duurzame toekomst. Aan WBCSD doen inmiddels 140 bedrijven mee (waaronder vijf uit Nederland) uit meer dan dertig landen en twintig bedrijfstakken.

De speerpunten van het actieplan van de Verklaring van Wageningen

Door het Actieplan van de Verklaring van Wageningen willen de desbetreffende varkenshouders maatschappelijke acceptatie verwerven (zie paragraaf 5.3). Het Actieplan onderscheidt vier speerpunten – het concretiseren van de *licence to produce*, het verbeteren van de afzetstructuur voor varkensvlees, het oplossen van knelpunten in regelgeving en beleid, en verbreding van het initiatief – die hieronder achtereenvolgens worden uitgewerkt. De paginaverwijzingen betreffen: G.B.C. Backus en J.W. van der Schans (red.), *Varkenshouders in dialoog met de samenleving*, Wageningen 2000 (<http://www.lei.wag-ur.nl/sites/verklaringvanwageningen/index.htm>).

Concretiseren van de 'licence to produce'

De verantwoordelijkheid voor het verwerven van de *licence to produce* wordt heel nadrukkelijk bij de individuele ondernemer gelegd: “Door het probleem te definiëren op sectorniveau, ontstaat namelijk het gevaar dat te weinig wordt gedaan aan de oplossingen.” (p. 5). Het is aan de ondernemer de verschillende belangen af te wegen, de daarbij optredende dilemma’s te beschrijven en zich te verantwoorden voor de gemaakte keuzes. “De maatschappelijke organisaties geven geen stempel aan de onderneming, maar worden in de gelegenheid gesteld mee te kijken en mee te denken in het besluitvormingsproces van de ondernemer. Het staat hun vanuit hun eigen verantwoordelijkheid als maatschappelijke organisatie vrij om wensen te blijven houden. (...) Het bedrijfsplan is geen eindproduct maar een aanzet tot continue dialoog.” (p. 6).

Uit de verschillende bedrijfsplannen komt een aantal dilemma’s naar voren:

- tussen openheid en geslotenheid: informatie over technische aspecten van de bedrijfsvoering kan burgers/consumenten afschrikken; informatie over de financiële positie van het bedrijf geeft door de structuur van de bedrijfstak ook inzicht in de privé-situatie van de varkenshouder en zijn gezin;
- tussen vooroplopen en solidair zijn met de beroepsgroep;
- tussen verschillende maatschappelijke wensen, zoals dierwelzijn enerzijds en beperking van ruimtegebruik en van ammoniakemissie anderzijds;
- tussen legitiem en legaal: een strikt naleven van de wet en/of de vergunning kan het bereiken van maatschappelijk gewenste doelen bemoeilijken.

Verbeteren van de afzetstructuur voor varkensvlees

De herstructurering van de sector wordt belemmerd door de afzetstructuur van varkensvlees. Omzetvergroting vraagt om toevoeging van meer waarde (meer voedingswaarde, betere smaak en meer gemak). Daarvoor is samenwerking tussen varkenshouders, slachterijen en het grootwinkelbedrijf no-

dig. De samenwerking binnen de keten zou aan vier voorwaarden moeten voldoen:

- gebaseerd zijn op partnership en gericht op het benutten van win-win-situaties in de gehele keten;
- investeren in kwaliteit; dit vraagt onder meer om de mogelijkheid van productdifferentiatie binnen transparante ketens en om uitbetalen aan varkenshouders naar kwaliteit;
- een voorspelbaar aanbod van slachtvarkens, waardoor slachtcapaciteit optimaal wordt benut en de markt optimaal wordt bediend. Oplossingsrichtingen betreffen het voorspellen van het slachtaanbod voor meer weken en een vorm van prijsegalisatie (zodat het afleveren van slachtvarkens niet meer wordt aangepast aan korte-termijnmarktverwachtingen);
- transparante uitbetaling, met een consistente beloning van extra inspanningen op bedrijfsniveau en een constantere basisprijs.

Het initiatief voor de samenwerking binnen de keten kan in beginsel van elk van de betrokken partijen (varkenshouders, verwerkers, grootwinkelbedrijf) uitgaan. Slachterijen en grootwinkelbedrijf hebben zich overigens (nog) niet bij het initiatief aangesloten.

Oplossen van knelpunten in regelgeving en beleid

Dit speerpunt is niet gericht op minder overheidsregulering, maar op een andere vorm van regulering: “meer onderscheidend ten aanzien van individuele ondernemers die maatschappelijk verantwoord ondernemen, en minder direct ingrijpend in bedrijfsprocessen” (p. 21). Het gaat daarbij om een uitruil van extra private verantwoordelijkheid voor enige flexibiliteit in publieke regelgeving. Uit het voorbeeld van het zogenoemde Biesheuvelbeleid voor de visserij, begin jaren negentig, “kan voor de varkenshouderij worden geleerd dat ondernemers die bereid zijn extra verantwoordelijkheid op zich te nemen, en een transparante bedrijfsvoering voeren, in een goede uitgangspositie komen om in overleg te treden met de overheid om knelpunten in de regelgeving op te lossen” (p. 23).

Het actieplan onderkent dat er grenzen zijn aan de maatschappelijke dialoog. Iedere partij houdt de verantwoordelijkheid eigen afwegingen te maken. De dialoog kan daarom niet in plaats komen van bestaande overleg- en besluitvormingsstructuren, maar er een aanvulling op vormen. Aanpassingen van wet- en regelgeving kunnen ook niet afhankelijk worden gesteld van volledige instemming van alle betrokkenen: “Soms moeten er gewoon knopen worden doorgesneden. (...) We leven in een pluriforme maatschappij waarbij het iedereen vrij staat zijn of haar eigen belang na te streven. Het verschil tussen een situatie mét dialoog en een situatie waarbij de dialoog ontbreekt, is dat men in het eerste geval meer inzicht heeft gekregen in elkaars belangen en afwegingen, en dat degenen die uiteindelijk de beslissing moeten nemen beter geïnformeerd zijn over de verschillende aspecten.”

Verbreiding van het initiatief

Voor het verbreden van het initiatief naar een grotere kring van betrokkenen (zowel varkenshouders als belanghebbenden zoals banken, gemeenten en slachterijen) is het opstellen en daadwerkelijk gebruiken van bedrijfsplannen van centrale betekenis: “Misschien wel het belangrijkste voordeel van het zelf schrijven van een bedrijfsplan in dialoog met anderen, is dat de ondernemer wordt gestimuleerd na te denken over zijn bedrijfsvoering. Hij of zij wordt gedwongen zich rekenschap te geven waarom hij bepaalde dingen doet of laat. Niets is vanzelfsprekend, alles kan onderwerp van discussie worden. Dit houdt de ondernemer scherp, brengt hem of haar op nieuwe ideeën, en het maakt anderen deelgenoot van de problemen, beperkingen en mogelijkheden. Kortom het geeft ruimte om te ondernemen.” (p. 27).

De bedrijfsplannen kunnen voorts bijdragen aan verbeterde relaties met andere partijen in de keten en een rol spelen bij besluiten over kredietverstrekking en subsidieverlening. Ze kunnen ook vergunningprocedures vereenvoudigen. Op basis van een integraal beeld van de beoogde bedrijfsontwikkeling kan de ondernemer bij omwonenden en maatschappelijke organisaties een zeker draagvlak verwerven. Ten slotte kunnen bedrijfsplannen bijdragen aan een flexibeler wet- en regelgeving.

The OECD Guidelines for Multinational Enterprises

The following Guidelines for Multinational Enterprises were adopted by the governments of the 29 Member countries of the OECD and Argentina, Brazil, Chile and the Slovak Republic at the OECD Ministerial Meeting on 27 June 2000.

Preface

The OECD Guidelines for Multinational Enterprises (the Guidelines) are recommendations addressed by governments to multinational enterprises. They provide voluntary principles and standards for responsible business conduct consistent with applicable laws. The Guidelines aim to ensure that the operations of these enterprises are in harmony with government policies, to strengthen the basis of mutual confidence between enterprises and the societies in which they operate, to help improve the foreign investment climate and to enhance the contribution to sustainable development made by multinational enterprises. The Guidelines are part of the OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises the other elements of which relate to national treatment, conflicting requirements on enterprises, and international investment incentives and disincentives.

International business has experienced far-reaching structural change and the Guidelines themselves have evolved to reflect these changes. With the rise of service and knowledge-intensive industries, service and technology enterprises have entered the international marketplace. Large enterprises still account for a major share of international investment, and there is a trend toward large-scale international mergers. At the same time, foreign investment by small- and medium-sized enterprises has also increased and these enterprises now play a significant role on the international scene. Multinational enterprises, like their domestic counterparts, have evolved to encompass a broader range of business arrangements and organisational forms. Strategic alliances and closer relations with suppliers and contractors tend to blur the boundaries of the enterprise.

The rapid evolution in the structure of multinational enterprises is also reflected in their operations in the developing world, where foreign direct investment has grown rapidly. In developing countries, multinational enterprises have diversified beyond primary production and extractive industries into manufacturing, assembly, domestic market development and services.

The activities of multinational enterprises, through international trade and investment, have strengthened and deepened the ties that join OECD

economies to each other and to the rest of the world. These activities bring substantial benefits to home and host countries. These benefits accrue when multinational enterprises supply the products and services that consumers want to buy at competitive prices and when they provide fair returns to suppliers of capital. Their trade and investment activities contribute to the efficient use of capital, technology and human and natural resources. They facilitate the transfer of technology among the regions of the world and the development of technologies that reflect local conditions. Through both formal training and on-the-job learning enterprises also promote the development of human capital in host countries.

The nature, scope and speed of economic changes have presented new strategic challenges for enterprises and their stakeholders. Multinational enterprises have the opportunity to implement best practice policies for sustainable development that seek to ensure coherence between social, economic and environmental objectives. The ability of multinational enterprises to promote sustainable development is greatly enhanced when trade and investment are conducted in a context of open, competitive and appropriately regulated markets.

Many multinational enterprises have demonstrated that respect for high standards of business conduct can enhance growth. Today's competitive forces are intense and multinational enterprises face a variety of legal, social and regulatory settings. In this context, some enterprises may be tempted to neglect appropriate standards and principles of conduct in an attempt to gain undue competitive advantage. Such practices by the few may call into question the reputation of the many and may give rise to public concerns.

Many enterprises have responded to these public concerns by developing internal programmes, guidance and management systems that underpin their commitment to good corporate citizenship, good practices and good business and employee conduct. Some of them have called upon consulting, auditing and certification services, contributing to the accumulation of expertise in these areas. These efforts have also promoted social dialogue on what constitutes good business conduct. The Guidelines clarify the shared expectations for business conduct of the governments adhering to them and provide a point of reference for enterprises. Thus, the Guidelines both complement and reinforce private efforts to define and implement responsible business conduct.

Governments are co-operating with each other and with other actors to strengthen the international legal and policy framework in which business is conducted. The post-war period has seen the development of this framework, starting with the adoption in 1948 of the Universal Declaration of Human Rights. Recent instruments include the ILO Declaration on

Fundamental Principles and Rights at Work, the Rio Declaration on Environment and Development and Agenda 21 and the Copenhagen Declaration for Social Development.

The OECD has also been contributing to the international policy framework. Recent developments include the adoption of the Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions and of the OECD Principles of Corporate Governance, the OECD Guidelines for Consumer Protection in the Context of Electronic Commerce, and ongoing work on the OECD Guidelines on Transfer Pricing for Multinational Enterprises and Tax Administrations.

The common aim of the governments adhering to the Guidelines is to encourage the positive contributions that multinational enterprises can make to economic, environmental and social progress and to minimise the difficulties to which their various operations may give rise. In working towards this goal, governments find themselves in partnership with the many businesses, trade unions and other non-governmental organisations that are working in their own ways toward the same end. Governments can help by providing effective domestic policy frameworks that include stable macroeconomic policy, non-discriminatory treatment of firms, appropriate regulation and prudential supervision, an impartial system of courts and law enforcement and efficient and honest public administration. Governments can also help by maintaining and promoting appropriate standards and policies in support of sustainable development and by engaging in ongoing reforms to ensure that public sector activity is efficient and effective. Governments adhering to the Guidelines are committed to continual improvement of both domestic and international policies with a view to improving the welfare and living standards of all people.

I. Concepts and Principles

The Guidelines are recommendations jointly addressed by governments to multinational enterprises. They provide principles and standards of good practice consistent with applicable laws. Observance of the Guidelines by enterprises is voluntary and not legally enforceable.

Since the operations of multinational enterprises extend throughout the world, international co-operation in this field should extend to all countries. Governments adhering to the Guidelines encourage the enterprises operating on their territories to observe the Guidelines wherever they operate, while taking into account the particular circumstances of each host country.

A precise definition of multinational enterprises is not required for the purposes of the Guidelines. These usually comprise companies or other entities established in more than one country and so linked that they may co-ordinate their operations in various ways. While one or more of these entities may be able to exercise a significant influence over the activities of others, their degree of autonomy within the enterprise may vary widely from one multinational enterprise to another. Ownership may be private, state or mixed. The Guidelines are addressed to all the entities within the multinational enterprise (parent companies and/or local entities). According to the actual distribution of responsibilities among them, the different entities are expected to co-operate and to assist one another to facilitate observance of the Guidelines.

The Guidelines are not aimed at introducing differences of treatment between multinational and domestic enterprises; they reflect good practice for all. Accordingly, multinational and domestic enterprises are subject to the same expectations in respect of their conduct wherever the Guidelines are relevant to both.

Governments wish to encourage the widest possible observance of the Guidelines. While it is acknowledged that small- and medium-sized enterprises may not have the same capacities as larger enterprises, governments adhering to the Guidelines nevertheless encourage them to observe the Guidelines recommendations to the fullest extent possible.

Governments adhering to the Guidelines should not use them for protectionist purposes nor use them in a way that calls into question the comparative advantage of any country where multinational enterprises invest.

Governments have the right to prescribe the conditions under which multinational enterprises operate within their jurisdictions, subject to international law. The entities of a multinational enterprise located in various countries are subject to the laws applicable in these countries. When multinational enterprises are subject to conflicting requirements by adhering countries, the governments concerned will co-operate in good faith with a view to resolving problems that may arise.

Governments adhering to the Guidelines set them forth with the understanding that they will fulfil their responsibilities to treat enterprises equitably and in accordance with international law and with their contractual obligations.

The use of appropriate international dispute settlement mechanisms, including arbitration, is encouraged as a means of facilitating the resolution

of legal problems arising between enterprises and host country governments.

Governments adhering to the Guidelines will promote them and encourage their use. They will establish National Contact Points that promote the Guidelines and act as a forum for discussion of all matters relating to the Guidelines. The adhering Governments will also participate in appropriate review and consultation procedures to address issues concerning interpretation of the Guidelines in a changing world.

II. General Policies

Enterprises should take fully into account established policies in the countries in which they operate, and consider the views of other stakeholders. In this regard, enterprises should:

1. Contribute to economic, social and environmental progress with a view to achieving sustainable development.
2. Respect the human rights of those affected by their activities consistent with the host government's international obligations and commitments.
3. Encourage local capacity building through close co-operation with the local community, including business interests, as well as developing the enterprise's activities in domestic and foreign markets, consistent with the need for sound commercial practice.
4. Encourage human capital formation, in particular by creating employment opportunities and facilitating training opportunities for employees.
5. Refrain from seeking or accepting exemptions not contemplated in the statutory or regulatory framework related to environmental, health, safety, labour, taxation, financial incentives, or other issues.
6. Support and uphold good corporate governance principles and develop and apply good corporate governance practices.
7. Develop and apply effective self-regulatory practices and management systems that foster a relationship of confidence and mutual trust between enterprises and the societies in which they operate.
8. Promote employee awareness of, and compliance with, company policies through appropriate dissemination of these policies, including through training programmes.

9. Refrain from discriminatory or disciplinary action against employees who make bona fide reports to management or, as appropriate, to the competent public authorities, on practices that contravene the law, the Guidelines or the enterprise's policies.
  10. Encourage, where practicable, business partners, including suppliers and sub-contractors, to apply principles of corporate conduct compatible with the Guidelines.
  11. Abstain from any improper involvement in local political activities.
-

III. Disclosure

Enterprises should ensure that timely, regular, reliable and relevant information is disclosed regarding their activities, structure, financial situation and performance. This information should be disclosed for the enterprise as a whole and, where appropriate, along business lines or geographic areas. Disclosure policies of enterprises should be tailored to the nature, size and location of the enterprise, with due regard taken of costs, business confidentiality and other competitive concerns.

Enterprises should apply high quality standards for disclosure, accounting, and audit. Enterprises are also encouraged to apply high quality standards for non-financial information including environmental and social reporting where they exist. The standards or policies under which both financial and non-financial information are compiled and published should be reported.

Enterprises should disclose basic information showing their name, location, and structure, the name, address and telephone number of the parent enterprise and its main affiliates, its percentage ownership, direct and indirect in these affiliates, including shareholdings between them.

Enterprises should also disclose material information on:

- a. The financial and operating results of the company;
- b. Company objectives;
- c. Major share ownership and voting rights;
- d. Members of the board and key executives, and their remuneration;
- e. Material foreseeable risk factors;
- f. Material issues regarding employees and other stakeholders;
- g. Governance structures and policies.

Enterprises are encouraged to communicate additional information that could include:

- a. Value statements or statements of business conduct intended for public disclosure including information on the social, ethical and environmental policies of the enterprise and other codes of conduct to which the company subscribes. In addition, the date of adoption, the countries and entities to which such statements apply and its performance in relation to these statements may be communicated;
  - b. Information on systems for managing risks and complying with laws, and on statements or codes of business conduct;
  - c. Information on relationships with employees and other stakeholders.
-

IV. Employment and Industrial Relations

Enterprises should, within the framework of applicable law, regulations and prevailing labour relations and employment practices:

1.
  - a) Respect the right of their employees to be represented by trade unions and other bona fide representatives of employees, and engage in constructive negotiations, either individually or through employers' associations, with such representatives with a view to reaching agreements on employment conditions;
  - b) Contribute to the effective abolition of child labour;
  - c) Contribute to the elimination of all forms of forced or compulsory labour;
  - d) Not discriminate against their employees with respect to employment or occupation on such grounds as race, colour, sex, religion, political opinion, national extraction or social origin, unless selectivity concerning employee characteristics furthers established governmental policies which specifically promote greater equality of employment opportunity or relates to the inherent requirements of a job.
2.
  - a) Provide facilities to employee representatives as may be necessary to assist in the development of effective collective agreements;
  - b) Provide information to employee representatives which is needed for meaningful negotiations on conditions of employment;
  - c) Promote consultation and co-operation between employers and employees and their representatives on matters of mutual concern.
3. Provide information to employees and their representatives which enables them to obtain a true and fair view of the performance of the entity or, where appropriate, the enterprise as a whole.

4. a) Observe standards of employment and industrial relations not less favourable than those observed by comparable employers in the host country;
b) Take adequate steps to ensure occupational health and safety in their operations.
  5. In their operations, to the greatest extent practicable, employ local personnel and provide training with a view to improving skill levels, in co-operation with employee representatives and, where appropriate, relevant governmental authorities.
  6. In considering changes in their operations which would have major effects upon the livelihood of their employees, in particular in the case of the closure of an entity involving collective lay-offs or dismissals, provide reasonable notice of such changes to representatives of their employees, and, where appropriate, to the relevant governmental authorities, and co-operate with the employee representatives and appropriate governmental authorities so as to mitigate to the maximum extent practicable adverse effects. In light of the specific circumstances of each case, it would be appropriate if management were able to give such notice prior to the final decision being taken. Other means may also be employed to provide meaningful co-operation to mitigate the effects of such decisions.
  7. In the context of bona fide negotiations with representatives of employees on conditions of employment, or while employees are exercising a right to organise, not threaten to transfer the whole or part of an operating unit from the country concerned nor transfer employees from the enterprises' component entities in other countries in order to influence unfairly those negotiations or to hinder the exercise of a right to organise.
  8. Enable authorised representatives of their employees to negotiate on collective bargaining or labour-management relations issues and allow the parties to consult on matters of mutual concern with representatives of management who are authorised to take decisions on these matters.
-

V. Environment

Enterprises should, within the framework of laws, regulations and administrative practices in the countries in which they operate, and in consideration of relevant international agreements, principles, objectives, and standards, take due account of the need to protect the environment, public health and safety, and generally to conduct their activities in a

manner contributing to the wider goal of sustainable development. In particular, enterprises should:

1. Establish and maintain a system of environmental management appropriate to the enterprise, including:
  - collection and evaluation of adequate and timely information regarding the environmental, health, and safety impacts of their activities;
  - establishment of measurable objectives and, where appropriate, targets for improved environmental performance, including periodically reviewing the continuing relevance of these objectives; and
  - regular monitoring and verification of progress toward environmental, health, and safety objectives or targets.
2. Taking into account concerns about cost, business confidentiality, and the protection of intellectual property rights:
  - provide the public and employees with adequate and timely information on the potential environmental, health and safety impacts of the activities of the enterprise, which could include reporting on progress in improving environmental performance; and
  - engage in adequate and timely communication and consultation with the communities directly affected by the environmental, health and safety policies of the enterprise and by their implementation.
3. Assess, and address in decision-making, the foreseeable environmental, health, and safety-related impacts associated with the processes, goods and services of the enterprise over their full life cycle. Where these proposed activities may have significant environmental, health, or safety impacts, and where they are subject to a decision of a competent authority, prepare an appropriate environmental impact assessment.
4. Consistent with the scientific and technical understanding of the risks, where there are threats of serious damage to the environment, taking also into account human health and safety, not use the lack of full scientific certainty as a reason for postponing cost-effective measures to prevent or minimise such damage.
5. Maintain contingency plans for preventing, mitigating, and controlling serious environmental and health damage from their operations, including accidents and emergencies; and mechanisms for immediate reporting to the competent authorities.
6. Continually seek to improve corporate environmental performance, by encouraging, where appropriate, such activities as:
  - a. Adoption of technologies and operating procedures in all parts of the

- enterprise that reflect standards concerning environmental performance in the best performing part of the enterprise;
- b. Development and provision of products or services that have no undue environmental impacts; are safe in their intended use; are efficient in their consumption of energy and natural resources; can be reused, recycled, or disposed of safely;
  - c. Promoting higher levels of awareness among customers of the environmental implications of using the products and services of the enterprise; and
  - d. Research on ways of improving the environmental performance of the enterprise over the longer term.
7. Provide adequate education and training to employees in environmental health and safety matters, including the handling of hazardous materials and the prevention of environmental accidents, as well as more general environmental management areas, such as environmental impact assessment procedures, public relations, and environmental technologies.
  8. Contribute to the development of environmentally meaningful and economically efficient public policy, for example, by means of partnerships or initiatives that will enhance environmental awareness and protection.
-

VI. Combating Bribery

Enterprises should not, directly or indirectly, offer, promise, give, or demand a bribe or other undue advantage to obtain or retain business or other improper advantage. Nor should enterprises be solicited or expected to render a bribe or other undue advantage. In particular, enterprises should:

1. Not offer, nor give in to demands, to pay public officials or the employees of business partners any portion of a contract payment. They should not use subcontracts, purchase orders or consulting agreements as means of channelling payments to public officials, to employees of business partners or to their relatives or business associates.
2. Ensure that remuneration of agents is appropriate and for legitimate services only. Where relevant, a list of agents employed in connection with transactions with public bodies and state-owned enterprises should be kept and made available to competent authorities.

3. Enhance the transparency of their activities in the fight against bribery and extortion. Measures could include making public commitments against bribery and extortion and disclosing the management systems the company has adopted in order to honour these commitments. The enterprise should also foster openness and dialogue with the public so as to promote its awareness of and co-operation with the fight against bribery and extortion.
  4. Promote employee awareness of and compliance with company policies against bribery and extortion through appropriate dissemination of these policies and through training programmes and disciplinary procedures.
  5. Adopt management control systems that discourage bribery and corrupt practices, and adopt financial and tax accounting and auditing practices that prevent the establishment of "off the books" or secret accounts or the creation of documents which do not properly and fairly record the transactions to which they relate.
  6. Not make illegal contributions to candidates for public office or to political parties or to other political organisations. Contributions should fully comply with public disclosure requirements and should be reported to senior management.
-

VII. Consumer Interests

When dealing with consumers, enterprises should act in accordance with fair business, marketing and advertising practices and should take all reasonable steps to ensure the safety and quality of the goods or services they provide. In particular, they should:

1. Ensure that the goods or services they provide meet all agreed or legally required standards for consumer health and safety, including health warnings and product safety and information labels;
2. As appropriate to the goods or services, provide accurate and clear information regarding their content, safe use, maintenance, storage, and disposal sufficient to enable consumers to make informed decisions;
3. Provide transparent and effective procedures that address consumer complaints and contribute to fair and timely resolution of consumer disputes without undue cost or burden;
4. Not make representations or omissions, nor engage in any other practices, that are deceptive, misleading, fraudulent, or unfair;

5. Respect consumer privacy and provide protection for personal data;
  6. Co-operate fully and in a transparent manner with public authorities in the prevention or removal of serious threats to public health and safety deriving from the consumption or use of their products.
-

VIII. Science and Technology

Enterprises should:

1. Endeavour to ensure that their activities are compatible with the science and technology (S&T) policies and plans of the countries in which they operate and as appropriate contribute to the development of local and national innovative capacity.
  2. Adopt, where practicable in the course of their business activities, practices that permit the transfer and rapid diffusion of technologies and know-how, with due regard to the protection of intellectual property rights.
  3. When appropriate, perform science and technology development work in host countries to address local market needs, as well as employ host country personnel in an S&T capacity and encourage their training, taking into account commercial needs.
  4. When granting licenses for the use of intellectual property rights or when otherwise transferring technology, do so on reasonable terms and conditions and in a manner that contributes to the long term development prospects of the host country.
  5. Where relevant to commercial objectives, develop ties with local universities, public research institutions, and participate in co-operative research projects with local industry or industry associations.
-

IX. Competition

Enterprises should, within the framework of applicable laws and regulations, conduct their activities in a competitive manner. In particular, enterprises should:

1. Refrain from entering into or carrying out anti-competitive agreements among competitors:

- a) To fix prices;
  - b) To make rigged bids (collusive tenders);
  - c) To establish output restrictions or quotas; or
  - d) To share or divide markets by allocating customers, suppliers, territories or lines of commerce.
2. Conduct all of their activities in a manner consistent with all applicable competition laws, taking into account the applicability of the competition laws of jurisdictions whose economies would be likely to be harmed by anti-competitive activity on their part.
  3. Co-operate with the competition authorities of such jurisdictions by, among other things and subject to applicable law and appropriate safeguards, providing as prompt and complete responses as practicable to requests for information.
  4. Promote employee awareness of the importance of compliance with all applicable competition laws and policies.
-

X. Taxation

It is important that enterprises contribute to the public finances of host countries by making timely payment of their tax liabilities. In particular, enterprises should comply with the tax laws and regulations in all countries in which they operate and should exert every effort to act in accordance with both the letter and spirit of those laws and regulations. This would include such measures as providing to the relevant authorities the information necessary for the correct determination of taxes to be assessed in connection with their operations and conforming transfer pricing practices to the arm's length principle.

The OECD Guidelines for Multinational Enterprises DECISION OF THE COUNCIL

June 2000

THE COUNCIL,

Having regard to the Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development of 14th December 1960;

Having regard to the OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises (the "Declaration"), in which the Governments of adhering countries ("adhering countries") jointly recommend to multinational enterprises operating in or from their territories the observance of Guidelines for Multinational Enterprises (the "Guidelines");

Recognising that, since operations of multinational enterprises extend throughout the world, international co-operation on issues relating to the Declaration should extend to all countries;

(...)

Considering it desirable to enhance procedures by which consultations may take place on matters covered by these Guidelines and to promote the effectiveness of the Guidelines;

On the proposal of the Committee on International Investment and Multinational Enterprises:

DECIDES:

To repeal the Second Revised Decision of the Council of June 1984 [C(84)90], amended June 1991 [C/MIN(91)7/ANN1], and replace it with the following:

I. National Contact Points

1. Adhering countries shall set up National Contact Points for undertaking promotional activities, handling inquiries and for discussions with the parties concerned on all matters covered by the Guidelines so that they can contribute to the solution of problems which may arise in this connection, taking due account of the attached Procedural Guidance. The business community, employee organisations, and other interested parties shall be informed of the availability of such facilities.

2. National Contact Points in different countries shall co-operate if such need arises, on any matter covered by the Guidelines relevant to their activities. As a general procedure, discussions at the national level should be initiated before contacts with other National Contact Points are undertaken.
3. National Contact Points shall meet annually to share experiences and report to the Committee on International Investment and Multinational Enterprises.

II. The Committee on International Investment and Multinational Enterprises

4. The Committee on International Investment and Multinational Enterprises ("CIME" or "the Committee") shall periodically or at the request of an adhering country hold exchanges of views on matters covered by the Guidelines and the experience gained in their application.
5. The Committee shall periodically invite the Business and Industry Advisory Committee to the OECD (BIAC), and the Trade Union Advisory Committee to the OECD (TUAC) (the "advisory bodies"), as well as other non-governmental organisations to express their views on matters covered by the Guidelines. In addition, exchanges of views with the advisory bodies on these matters may be held at their request.
6. The Committee may decide to hold exchanges of views on matters covered by the Guidelines with representatives of non-adhering countries.
7. The Committee shall be responsible for clarification of the Guidelines. Clarification will be provided as required. If it so wishes, an individual enterprise will be given the opportunity to express its views either orally or in writing on issues concerning the Guidelines involving its interests. The Committee shall not reach conclusions on the conduct of individual enterprises.
8. The Committee shall hold exchanges of views on the activities of National Contact Points with a view to enhancing the effectiveness of the Guidelines.
9. In fulfilling its responsibilities for the effective functioning of the Guidelines, the Committee shall take due account of the attached Procedural Guidance.
10. The Committee shall periodically report to the Council on matters covered by the Guidelines. In its reports, the Committee shall take

account of reports by National Contact Points, the views expressed by the advisory bodies, and the views of other non-governmental organisations and non-adhering countries as appropriate.

III. Review of the Decision

This Decision shall be periodically reviewed. The Committee shall make proposals for this purpose.

Procedural Guidance

I. National Contact Points

The role of National Contact Points (NCP) is to further the effectiveness of the Guidelines. NCPs will operate in accordance with core criteria of visibility, accessibility, transparency and accountability to further the objective of functional equivalence.

A. Institutional Arrangements

Consistent with the objective of functional equivalence, adhering countries have flexibility in organising their NCPs, seeking the active support of social partners, including the business community, employee organisations, and other interested parties, which includes non-governmental organisations.

Accordingly, the National Contact Point:

1. May be a senior government official or a government office headed by a senior official. Alternatively, the National Contact Point may be organised as a co-operative body, including representatives of other government agencies. Representatives of the business community, employee organisations and other interested parties may also be included.
2. Will develop and maintain relations with representatives of the business community, employee organisations and other interested parties that are able to contribute to the effective functioning of the Guidelines.

B. Information and Promotion

National Contact Points will:

1. Make the Guidelines known and available by appropriate means, including through on-line information, and in national languages.

Prospective investors (inward and outward) should be informed about the Guidelines, as appropriate.

2. Raise awareness of the Guidelines, including through co-operation, as appropriate, with the business community, employee organisations, other non-governmental organisations, and the interested public.
3. Respond to enquiries about the Guidelines from:
  - (a) Other National Contact Points;
  - (b) The business community, employee organisations, other non-governmental organisations and the public; and
  - (c) Governments of non-adhering countries.

C. Implementation in Specific Instances

The NCP will contribute to the resolution of issues that arise relating to implementation of the Guidelines in specific instances. The NCP will offer a forum for discussion and assist the business community, employee organisations and other parties concerned to deal with the issues raised in an efficient and timely manner and in accordance with applicable law. In providing this assistance, the NCP will:

1. Make an initial assessment of whether the issues raised merit further examination and respond to the party or parties raising them.
2. Where the issues raised merit further examination, offer good offices to help the parties involved to resolve the issues. For this purpose, the NCP will consult with these parties and where relevant:
  - (a) Seek advice from relevant authorities, and/or representatives of the business community, employee organisations, other non-governmental organisations, and relevant experts;
  - (b) Consult the National Contact Point in the other country or countries concerned;
  - (c) Seek the guidance of the CIME if it has doubt about the interpretation of the Guidelines in particular circumstances;
  - (d) Offer, and with the agreement of the parties involved, facilitate access to consensual and non-adversarial means, such as conciliation or mediation, to assist in dealing with the issues.
3. If the parties involved do not reach agreement on the issues raised, issue a statement, and make recommendations as appropriate, on the implementation of the Guidelines.
4. (a) In order to facilitate resolution of the issues raised, take appropriate steps to protect sensitive business and other information. While the procedures under paragraph 2 are underway, confidentiality of the

proceedings will be maintained. At the conclusion of the procedures, if the parties involved have not agreed on a resolution of the issues raised, they are free to communicate about and discuss these issues. However, information and views provided during the proceedings by another party involved will remain confidential, unless that other party agrees to their disclosure.

(b) After consultation with the parties involved, make publicly available the results of these procedures unless preserving confidentiality would be in the best interests of effective implementation of the Guidelines.

5. If issues arise in non-adhering countries, take steps to develop an understanding of the issues involved, and follow these procedures where relevant and practicable.

D. Reporting

1. Each National Contact Point will report annually to the Committee.
2. Reports should contain information on the nature and results of the activities of the National Contact Point, including implementation activities in specific instances.

II. Committee on International Investment and Multinational Enterprises

1. The Committee will discharge its responsibilities in an efficient and timely manner.
2. The Committee will consider requests from NCPs for assistance in carrying out their activities, including in the event of doubt about the interpretation of the Guidelines in particular circumstances.
3. The Committee will:
  - (a) Consider the reports of NCPs.
  - (b) Consider a substantiated submission by an adhering country or an advisory body on whether an NCP is fulfilling its responsibilities with regard to its handling of specific instances.
  - (c) Consider issuing a clarification where an adhering country or an advisory body makes a substantiated submission on whether an NCP has correctly interpreted the Guidelines in specific instances.
  - (d) Make recommendations, as necessary, to improve the functioning of NCPs and the effective implementation of the Guidelines.
4. The Committee may seek and consider advice from experts on any matters covered by the Guidelines. For this purpose, the Committee will decide on suitable procedures.

Publicatieoverzicht

Advies Naar een gezond stelsel van ziektekostenverzekeringen 2000, 200 pp., ISBN 90-6587-770-3, bestelnr. 00/12	f 22,50	Advies Uitbreiding van de EU met Midden- en Oost-Europese landen 1999, 20 pp., ISBN 90-6587-728-2, bestelnr. 99/16	f 10,00
Advies De winst van waarden 2000, 146 pp., ISBN 90-6587-771-1, bestelnr. 00/11	f 15,00	Advies Wijziging vakantiewetgeving (aanvullend advies) 1999, 64 pp., ISBN 90-6587-727-4, bestelnr. 99/15	f 12,50
Advies Toekomstgericht woonbeleid 2000, 50 pp., ISBN 90-6587-758-4, bestelnr. 00/10	f 12,50	Advies Uitvoeringsnota klimaatbeleid, deel 1 1999, 60 pp., ISBN 90-6587-726-6, bestelnr. 99/14	f 12,50
Advies Meerjarennota Emancipatiebeleid 2000, 78 pp., ISBN 90-6587-756-8, bestelnr. 00/09	f 12,50	Advies Investeren in verkeersveiligheid 1999, 74 pp., ISBN 90-6587-725-8, bestelnr. 99/13	f 12,50
Advies Sociaal-economisch beleid 2000-2004 2000, 246 pp., ISBN 90-6587-51-7, bestelnr. 00/08	f 25,00	Advies Markt en overheid 1999, 98 pp., ISBN 90-6587-707-X, bestelnr. 99/12	f 12,50
Advies Sociaal-economische grondrechten in de EU 2000, 18 pp., ISBN 90-6587-749-5, bestelnr. 00/07	f 10,00	Advies Bijzondere aanpassing minimumloon 1999, 96 pp., ISBN 90-6587-721-5, bestelnr. 99/11	f 12,50
Advies Emissiehandel in klimaatbeleid 2000, 62 pp., ISBN 90-6587-746-0, bestelnr. 00/06	f 12,50	Advies Elektronische handel in de interne markt 1999, 50 pp., ISBN 90-6587-723-1, bestelnr. 99/10	f 12,50
Advies Onvolledige AOW-opbouw 2000, 100 pp., ISBN 90-6587-747-9, bestelnr. 00/05	f 15,00	Advies Verkoop op afstand van financiële diensten 1999, 56 pp., ISBN 90-6587-724-X, bestelnr. 99/09	f 12,50
Advies Herstructurering productwetgeving 2000, 25 pp., ISBN 90-6587-748-7, bestelnr. 00/04	f 12,50	ALGEMEEN	
Kansen geven, kansen nemen Advies bevordering arbeidsdeelname etnische minderheden 2000, 202 pp., ISBN 90-6587-745-2, bestelnr. 00/03	f 22,50	SER-adviezen Een jaarabonnement op adviezen die de SER uitbrengt	f 200,00
Advies Voorstel tot wijziging Arbobesluit i.v.m. de afstemming van het Arbo- en Bouwbesluit 2000, 50 pp., ISBN 90-6587-737-1, bestelnr. 00/02	f 12,50	SER-bulletin Maandelijkse uitgave met nieuws en informatie over de SER en de Stichting van de Arbeid Abonnement per kalenderjaar	f 55,00
Advies Sociaal-economische beleidscoördinatie in de EU 2000, 64 pp., ISBN 90-6587-736-3, bestelnr. 00/01	f 12,50	De Sociaal-Economische Raad belicht (folder)	gratis
Advies Bevordering arbeidsdeelname ouderen 1999, 212 pp., ISBN 90-6587-731-2, bestelnr. 99/18	f 25,00	Knipselkrant Achtergrondartikelen en commentaren op sociaal-economisch gebied uit de dag- en weekbladen (dagelijks). Jaarabonnement	f 200,00
Advies Commentaar op de Nota Ruimtelijk Economisch Beleid 1999, 58 pp., ISBN 90-6587-730-4, bestelnr. 99/17	f 12,50	<p>Alle uitgaven zijn te bestellen door overmaking van de vermelde prijs op gironummer 333281 ten name van de SER te Den Haag, onder vermelding van bestelnummer of titel. Op aanvraag zenden wij u gratis een uitgebreid publicatieoverzicht toe. Telefoon 070 - 3 499 505.</p>	